Literatură panegirică în secolul al XX-lea. Observaţii despre apoteoza lui Nicolae Ceauşescu

Klaus HEITMANN

Eseul de faţă pleacă de la ideea că defunctul dictator Nicolae Ceauşescu a fost un domnitor comunist. *Sa Majesté Ceauşescu I*[er], astfel l-a numit în 1982 disidentul Virgil Tănase, pe atunci ţintă a unui atentat, din fericire nereuşit, comandat de suveran (Durandin 1990: 204). Drept simbol al demnităţii sale de domnitor, acesta purta un sceptru. I s-au dedicat, de la mijlocul anilor ’70 o puzderie de omagii poetice, al căror interes constă în aceea că avem de-a face aici cu o formă modernă a cultului suveranului aşa cum era pe larg dezvoltat încă din epoca elenismului şi a imperiului roman. Din mulţimea documentelor acestui cult pe care le colecţionasem în vederea unui studiu despre acest fenomen, am ales o antologie de texte în limba germană, întocmită cu prilejul împlinirii a şaptezeci de ani ai dictatorului, în 1988, un buchet de flori lirice întitulat *Mit goldenen Lettern. Schriftsteller und Kulturschaffende melden sich zu Wort* (*Cu slove de aur. Scriitori şi creatori în domeniul culturii cer cuvântul*). Folosind terminologia retorică, putem spune că aici este vorba de literatură panegirică sau encomiastică. Avem de-a face cu un gen special de literatură ocazională: laudă a suveranului, pe greceşte, *logos basilikos*. Poeziile conţinute în volumul respectiv reprezintă, în cazul nostru, aşa-numitele *Genethliaka*, omagii cu ocazia zilei de naştere a unei personalităţi de înalt rang care se cuvine preamărită şi de la care se aşteaptă, în schimb, o gratificaţie. Presupun că autorii reprezentaţi în antologia *Cu slove de aur,* la fel ca panegiricii sau poeţii de curte ai lui Ludovic al XIV-lea, contau ca pe ceva firesc pe o însemnată recompensă din partea celui glorificat.

Din păcate n-am la dispoziţie textele originale ale contribuţiilor la volumul respectiv. Precizez că nu puţine din ele se datorează unor autori din minoritatea germanofonă din România. Mă văd nevoit să renunţ la citate originale şi întregi. Renunţ şi la numele autorilor. Constat doar că, după impresia mea, mai toţi au o anumită cultură generală, o anumită pregătire, spre deosebire de alte culegeri cu texte provenind de la oameni de rând, dibaci în a face versuri, dar cu un nivel intelectual modest. Citez drept exemple volumele *Slăvim Conducătorul Ţării* din 1982 sau *Imn Preşedintelui Ţării* din 1983.

În ceea ce urmează vă prezint fragmente dintr-o analiză sistematică a mijloacelor expresive, a topicii şi a simbolisticii cultului lui Ceauşescu. Susţin două teze fundamentale:

1. Într-o perspectivă mai îngustă se poate desluşi un substrat vădit religios al acestei topici şi simbolistici. Ele pot fi înţelese în mare măsură ca transpuneri secularizate ale unor concepţii creştino-biblice despre Dumnezeu.

„Philologica Jassyensia”, An IV, Nr. 1, 2008, p. 35-48

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

2. Într-o privire mai cuprinzătoare se poate observa că în discursul panegiric al acestui cult al personalității se regăsesc elementele centrale de discurs ale apoteozei şi divinizării domnitorilor din Antichitate, fără ca paralelele frapante ce se lasă descoperite dintre manifestările cultului lui August sau Nero pe de o parte şi cele ale proslăvirii lui Ceauşescu pe de altă parte să poată fi explicate printr-o continuitate istorică. Nu poate fi vorba aici de o tradiție. Mai degrabă avem cu siguranță de-a face cu reapariția unor tipare arhetipale, atavice, supraistorice, ancorate dintotdeauna în inconştientul sau imaginarul colectiv, unde stăruie o anumită viziune a caracterului sacral al domniei, al regalității. În lumea modernă secularizată această viziune supraviețuieşte, aparent paradoxal, mai ales în regimurile totalitare. La urma urmei dăm aici din nou peste un fundal religios al cultului comunist al personalității, fie şi, de astă dată, un fundal lipsit de concepții specific creştine.

Aleg o seamă de motive pe care le-am spicuit în sus-numita antologie, renunțând la etalarea tuturor pasajelor pe care le-aş putea aduce drept exemple. Precizez că citatele biblice provin din *Biblia adică Dumnezeiasca scriptură a Vechiului şi Noului Testament,* tradusă de Vasile Radu şi Gala Galaction.

Remarca unu: lauda lui Ceauşescu în analogie cu lauda lui Dumnezeu. Psalmul 7, 18: „Lăuda voi pe Domnul (...) şi numele Dumnezeului. Prea înalt îl voi slăvi în cântări". Sau Psalmul 69, 31: „voi lăuda numele lui Dumnezeu întru cântări şi-l voi preamări cu mulțămită". Şi mai ales Psalmul 34, 2: „Slăvi-voi pe Domnul în toată vremea, pururea lauda lui va fi în gura mea". Şi iată în antologie, retraduc: „Slăvim acum şi întotdeauna gloria ta".

Remarca doi: panegiristul foloseşte, adresându-se lui Ceauşescu, persoana a doua singular, tot aşa cum psalmistul în invocațiile sale îl tutuieşte pe Cel de Sus. Psalmul 28, 1: „Către tine, Doamne, (...) ridic glasul meu". Psalmul 30, 9: „Către tine, Doamne, am strigat şi către tine m-am rugat fierbinte". În antologie pasajul tocmai citat. Sau, retraduc: „Tu ne-ai arătat drumul (...). Tu erai creatorul gândului (...). Tu ne-ai dat puterea; gândirii şi cugetării tu ai dat un sens (...). Frunțile ridicate de griji mâna ta înțelegătoare le-a netezit", ş.a.m.d.

Remarca trei: Ceauşescu formează centrul unei treimi. Citez un autor sas din antologie, traducând: „Când rostim numele lui, aici la arcul Carpaților, legăm o ghirlandă roşu-galben-albastru peste țară cu inscripția: PARTIDUL, CEAUŞESCU, ROMÂNIA"[1]. Vezi Epistola întâia sobornicească a Sfântului Apostol Ioan 5, 3: „Trei sunt care mărturisesc pe pământ: Duhul şi apa şi sângele, şi aceşti trei mărturisesc la fel". Interesant de notat faptul că în viziunea autorului citat culoarea galben-aurie din steagul național corespunde poziției domnitorului în centrul treimii. Dăm aici peste simbolica aurului, importantă pentru cea de-a doua teză a mea.

Remarca patru: Ceauşescu este lumina cea adevărată. În Crezul din Sinodul Ecumenic de la Niceea din anul 325 Hristos este definit ca fiind *phos ek photos, theos alethinos ek theou alethinou*, adică „lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat". În antologie avem, printre altele, asociații între Ceauşescu şi lumină, retraduc: „(El) dă căldură din căldura inimii sale, lumină din lumina

[1] Sau: *România, Ceauşescu, Pace* (titlul unui volum omagial din 1983).

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

adevărului său". Sau: „tu eşti mândria noastră, lumina noastră". Sau: „Noi descoperim lumină din întunecarea apelor; tu erai descoperitorul gândului".

Remarca cinci: Ceauşescu nu este numai asemenea Dumnezeului adevărat. El este totodată şi om adevărat, fiul oamenilor. Aşa s-a numit adesea Hristos, vezi, de exemplu, Evanghelia lui Luca 17, 24. În antologie dictatorul este elogiat ca fiind „om plin de omenie" sau „cel mai iubit fiu al oamenilor".

Remarca şase: Ceauşescu este refugiul unei omeniri copleşite de griji. Epistola întâia a Sfântului Apostol Petru 5, 7: „Aruncați asupra lui toată grija voastră, căci el are grijă de voi". În antologie, versuri citate deja: „Frunțile ridicate de griji mâna ta înțelegătoare le-a netezit".

Remarca şapte: Ceauşescu este drumul. Evanghelia lui Ioan 14, 6: „Eu sunt calea, adevărul şi viața". În antologie: „Tu ne arăți drumul". Am auzit deja mai sus (remarca patru) că Ceauşescu este şi „purtător al adevărului, al luminii adevărului".

Remarca opt: în antologie Ceauşescu apare drept „piatră în capul unghiului a ceea ce rămâne statornic". Aceeaşi imagine fusese folosită de Psalmist (118, 22) şi de Evanghelist (Matei 21, 42) pentru a-l denumi pe Mântuitor (cf. Forstner 1961: 59 sqq., 135).

Remarca nouă: sărbătoritul este chemat „fântână a apei vieții". După cum Hristos spune: „Cel ce va bea din apa pe care-i voi da-o eu, se va face în el izvor de apă izvorâtoare întru viața veşnică" (Ioan 4, 14).

Remarca zece: Ceauşescu şi împlinirea vremilor. Evanghelia lui Marcu 1, 15: „S-a împlinit vremea şi s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu". Sau Epistola Sfântului Apostol Pavel către Efeseni 1, 9 şi 10: „Dumnezeu ne-a făcut cunoscută taina voinței sale... spre întocmirea împlinirii vremilor ca toate să se adune iarăşi în Hristos... toate într-însul". Să comparăm cu antologia. Acolo se cântă „imnul împlinirii" şi se închină celui sărbătorit nu numai „bogăția gândirii noastre curate", ci şi „timpul solar al împlinirii". Dar ce înseamnă în *Noul Testament* „împlinirea vremilor" (cf. Ernst 1997: 102 sqq.)? Înseamnă că a sosit termenul fixat de Dumnezeu spre care a tins istoria şi de la care capătă lumină şi înțeles. De aceasta se leagă o concepție tipologică a istoriei, potrivit căreia faptele istorice din trecut dobândesc din punct de vedere al posterității un înțeles, un rost mai profund, întrucât joacă rolul de prefigurații, de profeții reale, în sensul că fenomenul de altădată, fenomenul anterior, prevesteşte pe cel posterior, de mult mai târziu, care îl împlineşte, depăşindu-l în grandoare şi însemnătate (cf. Ohly 1977: 361–400). Fenomenul din trecut, mai rudimentar şi incomplet încă, este tipul, fenomenul de mai târziu, pe deplin dezvoltat este anti-tipul. Această concepție tipologică a istoriei, numită şi interpretare figurală, este una specific creştină, deşi se anunță deja în Roma păgână. De aici apare într-o lumină nouă formula „timpul solar al împlinirii" din antologia noastră. Tot acolo întâlnim şi formula „mersul maiestos al istoriei". Cum se desfăşoară acest mers, reiese din altă poezie care dă cititorului o lecție de istorie. Ni se spune că eroii străbuni ai poporului român, de la Burebista, regele Dacilor, până la Alexandru Ioan Cuza erau – cu expresiile mele – precursori, prooroci ai domnitorului actual, deplin şi desăvârşit. Într-un alt imn elogios al volumului citim: „Şi voievozii se înclină, cu pocale de lumină, toți luptătorii şi visătorii, în cinstea acestei fețe" (Muşat, Pătroiu 1987).

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

Remarca unsprezece, în strânsă legătură cu remarca precedentă: Ceauşescu este unealta şi mediul divinităţii de rezervă cu numele *Istoria*. După prima Epistolă a lui Ioan 4, 9 „s-a arătat într-atâta dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul său l-a trimis în lume". Dar pe Ceauşescu cine l-a trimis? În antologia noastră citim: „Un bărbat la vârful ţării, un om plin de omenie, trimis ne-a fost de istorie". Dăm aici, ca şi în alte pasaje, de convingeri fundamentale pentru doctrina comunistă de mântuire a omenirii, şi anume: credinţa în dinamica imanentă a istoriei, credinţa în istorie ca singurul fond de rezervă de sens în lume şi ca formă secularizată a Providenţei divine, credinţa în organul executiv al acestei Providenţe: Partidul, şi mai ales în şefii acestuia: Lenin, Stalin, Mao Dze Dun, Ceauşescu[2]. Idolatria unei istorii tinzând spre viitorul mitic al unei societăţi aproape perfecte trebuie considerată un element esenţial şi în divinizarea lui Ceauşescu. Bărbatul la vârful ţării este fiul istoriei, trimis de ea în lume, spre mântuirea lumii.

Să încheiem lista cu evidenţierea unor paralele biografice între cei doi mântuitori, aşa cum sunt ele sugerate în antologia noastră. Deoarece dictatorul s-a născut într-un 26 ianuarie, se putea spune şi în cazul lui „era în mijlocul iernii". Altă congruenţă constă în uimitoarea precocitate a unuia şi altuia. Încă din copilărie ieşise la iveală vocaţia lor transcendentă. Deja la vârsta de doisprezece ani băiatul Iisus, şezând în templu, în mijlocul învăţătorilor „i-a uimit cu priceperea şi răspunsurile lui; şi sporea în înţelepciune, creştea cu trupul, şi har avea la Dumnezeu şi la oameni" (Luca 2, 46 şi următoarele). Dar Ceauşescu, născut în 1918? S-a dovedit şi mai precoce. Căci încă din 1929, când avea numai unsprezece ani, cugeta revoluţionar. Într-o contribuţie în proză la antologie citim:

> Nimeni nu-şi dădea seama pe atunci, în anul 1929, ce se va alege din acel băiat neastâmpărat. Ceea ce însă ştia şi resimţea cu toate fibrele fiinţei sale era faptul că lucrurile în ţara sa nu erau în regulă... Acel fiu de ţărani o fi dorit câteodată să facă rost de sabia magică din basme, pentru a face dreptate celor umiliţi, pentru a ajuta pe ai săi acasă să obţină pâine şi pământ.

Ceea ce lăudătorii nu puteau prevedea este faptul că cel proslăvit de ei va avea şi un sfârşit aidoma lui Iisus. Atât fiul lui Dumnezeu cît şi fiul Istoriei au pierit prin moarte violentă. De notat, în treacăt, capriciul Istoriei, care a vrut ca ziua morţii fiului ei să fie un 25 decembrie, ziua naşterii celuilalt sol al Transcendenţei.

Dar să nu trecem cu vederea o deosebire capitală. Execuţia primului a pecetluit pe veci consacrarea sa ca mântuitor divin, ca Hristos. Iar celălalt? În chiar ziua execuţiei dictatorului, la 25 decembrie 1989, Radioteleviziunea Română, acum liberă, a proclamat: „A murit Antihristul" (Durandin 1990: 9). Va să zică chiar şi după sfârşitul lui s-au legat de figura lui Ceauşescu concepţii biblice. Numai că locul apoteozei îl ocupă de atunci demonizarea. Nicolae face în prezent o nouă carieră postumă ca adversar al lui Hristos. Nu în ţara sa, sau mai puţin în ţara sa, ci peste ocean, în Statele Unite. E un fapt puţin cunoscut probabil în România că pe listele bestseller-urilor americane figurează de mai mulţi ani o serie de thriller religioasă, intitulată *Left behind,* scrisă de pastorul protestant fundamentalist Tim LaHaye împreună cu romancierul Jerry Jenkins. Seria ce are până acum unsprezece volume

[2] Despre această viziune a istoriei în comunism vezi Demandt 1978: 393 sqq., Sironneau 1982: 392 sqq, Boia 1998a: 39 sqq.

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

(vor urma probabil altele), este inspirată de o lectură *ad litteram* a Apocalipsului. În mii de pagini se imaginează, pornind de la textul biblic, evenimentele şi peripeţiile ce vor avea loc spre sfârşitul lumii, în ajunul revenirii lui Hristos (vezi http://www.leftbehind.com). Un erou principal al seriei este Antihristul, pe nume Nicolae Carpathia, Nicolae de la Carpaţi. Volumul III, de 415 pagini, intitulat *Nicolae. The Rise of Antichrist*, apărut în 1997, obţinuse în câţiva ani, în rândurile unui public american de un nivel mental modest, un tiraj de peste un milion de exemplare. Platitudinea acestor diabolizări echivalează cu apoteozele despre care am vorbit. *Les extrèmes se touchent*, cum spun francezii.

Să trecem acum la a doua parte a anchetei despre cultul personalităţii. Dictatorul român, care încă în momentul morţii şi-a afişat ateismul, a vrut, după cum reiese din cele expuse până acum, să devină obiectul unui cult care îl înalţa la statutul unei fiinţe supraomeneşti, conferindu-i trăsăturile unei divinităţi de surogat. Cu toate că apoteoza sa n-a mers la fel de departe ca cea a lui Lenin în Uniunea Sovietică, unde icoanele din casele ţărăneşti au fost înlocuite cu portretele reprezentantului puterii comuniste, putem vorbi şi în cazul lui de o cvasi-divinizare.

Acest lucru aminteşte izbitor nu numai de cultul lui Hristos, ci şi de cel al domnitorului din antichitate, îmbinându-se unul cu altul. Prin cultul domnitorului, fenomen deosebit de pronunţat referitor la împăraţii romani, se pot înţelege, în sensul larg al cuvântului, toate riturile care evidenţiază rangul religios al regelui sau împăratului, cum ar fi însemnele cu simbolică religioasă (diademă, coroană), sau ceremoniile accesului la domnitor sau ale purtării cu el. În sens mai restrâns aparţin la acest cult toate acţiunile în favoarea domnitorului – ca de exemplu sacrificiile, suplicaţiunile, comemorările, procesiunile ş.a.m.d. – care scot în evidenţă semnificaţia lui religioasă, fără a-l aşeza chiar în vecinătatea zeilor. În sensul cel mai restrâns al cuvântului numim cultice acele acte care îl fac pe domnitor să apară încă din timpul vieţii sau după moarte ca fiind el însuşi un zeu sau părtaş al zeilor sau egal cu ei; acele acte care prin apoteoză şi consacrare îl înalţă la sfera zeilor. Din punct de vedere creştin această divinizare este cât se poate de stranie, căci, după cum s-a spus:

> Alors que le christianisme nous a habitués à ce qu'un dieu se fît homme, l'âme antique concevait qu'un homme devînt dieu (Burdeau *et alii* 1964: 11).

Evident, analogiile dintre cultul antic al domnitorului şi cel modern al personalităţii sunt doar parţiale. Lenin, Stalin, Mao şi Ceauşescu nu purtau însemne cu semnificaţie religioasă – sceptrul lui Ceauşescu nu se numără printre acestea. Ei nici nu erau obiecte de rituri şi acte cultice ca sacrificii şi suplicaţiuni – afară numai dacă vrem să considerăm nu drept „documente ale dragostei, stimei şi înaltei preţuiri a poporului" sumedenia de daruri oferite cuplului domnitor de toate straturile şi toate regiunile ţării, expuse în Muzeul de istorie a României, ci drept ofrande, similare vagoanelor întregi de cadouri sosite în Kremlin cu ocazia împlinirii a şaptezeci de ani a lui Stalin în 1949. Se pot însă, desigur, interpreta ca replici ale decenaliilor şi altor sărbătoriri în cinstea împăraţilor din antichitatea târzie omagiile de mase aduse lui Ceauşescu când a împlinit şaizeci, respectiv şaptzeci de ani, în 1978, respectiv 1988. Corelaţia cea mai izbitoare constă, însă, în faptul că centrul de greutate al cultului împăratului se situa în panegiricul literar, adică tocmai sub forma *par*

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

excellence a cultului personalității din secolul XX. Pe vremuri, ca şi astăzi, lauda suveranului se exprimă înainte de toate ca elogiu retoric-poetic. Referitor la Imperiul roman s-a vorbit chiar de limitarea apoteozei la genurile poetice şi panegirice:

> A existat de la August şi Nero – s-a spus (Bergmann 1998: 227) – un plan poetic în care domnitorul lumii era desemnat prin comparația cu Jupiter, iar stăpânul unei noi epoci a fericirii prin comparația cu zeul soarelui. Cu ajutorul acestor metafore poezia exprima totodată ceva inexprimabil altfel: şi anume că împărații erau mai mult decât *principes inter pares*, fără a fi împăratul realmente un zeu.

De la Traian încoace, lăudătorii nu încetau sa-l compare sau să-l identifice pe împărat cu zeii sau să-l pună în relații cu aceştia. Din perspectiva cercetării istorice moderne se constată că

> asemenea comparații erau inerente unui panegiric. Se aştepta la ele în cadrul ceremonialului împărătesc. Însă, majoritatea populației, căreia contactul imediat cu domnitorul era aproape totdeauna interzis, va fi fost mai dispusă probabil să creadă în divinitatea sa decât cei care zilnic aveau de-a face cu el ca om (Mause 1994: 3 sqq.; cf. Harzer, Braungart 1996: col. 1462).

Pentru a judeca corect identificarea în retorică a unor oameni cu divinități, fie în antichitate, fie în epoci moderne, trebuie ținut cont de o lege constitutivă a genului encomiastic (*genus laudativum*), explicată în felul următor în secolul al II-lea al erei noastre de Lucian: „Lucrul cel mai important în elogii sunt comparații reuşite". Scriitorul grec numeşte reuşite acele comparații care nu alătură unui anumit lucru un altul de acelaşi nivel, ci – spune el – apropie ceea ce este de lăudat de ceva cu mult superior. Nu ai lăuda, de exemplu, un câine, dacă zici că e mai mare decât o vulpe sau o pisică. Nici comparația cu un lup nu ar fi o adevărată laudă. Ea ar lua naştere abia când compari un câine cu un leu (Bergmann 1998: 39). Putem adăuga: dacă vrei să lauzi un domnitor, se cuvine comparat cu un zeu.

Trecerea imperiului de la păgânism la creştinism în sec. IV nu a pus deloc capăt divinizării domnitorilor. Ea a supraviețuit pe o bază nouă. Locul idealului elenistic al domnitorului carismatic şi depinzând de recunoaştere l-a luat, sub domnia lui Constantin, principiul după care el domneşte prin grația lui Dumnezeu. Legitimația nu mai decurgea de la el însuşi, din faptele sale, ci din statutul lui aprioric ca urmaş şi locțiitor al lui Hristos pe pământ. În antichitatea târzie potrivit ceremonialului de curte, care sublinia poziția cu totul aparte a domnitorului față de toți ceilalți muritori, el avea dreptul la *adoratio* şi *proskynesis*, adică să fie adorat. Nici măcar părinții Bisericii nu se sfiiau să vorbească de *adoratio* a împăratului. Din secolul V folosirea termenului *divinus* în sensul de *împărătesc* era uzual, inclusiv în auto-reprezentarea domnitorilor. Tradiția din epoca împăraților-zei păgâni se perpetua deci ca expresie extremă a concepției împărăției instituite şi conferite de Dumnezeu, conform Epistolei Apostolului Pavel către Romani (13, 1): „Oricine să fie supus stăpânirilor celor mai înalte; căci nu este stăpânire care să nu vină de la Dumnezeu, şi stăpânirile care sunt, au fost rânduite de Dumnezeu".

Apoteoza domnitorului urma să reînvieze pe deplin şi puternic în epoca barocului şi absolutismului, în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, când Dumnezeu era considerat prototipul domniei absolute, al cărui reflex pe pământ era domnitorul. Monarhul participa la divinitatea lui Dumnezeu şi se bucura de venerația

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

corespunzătoare. Acest fenomen era deosebit de vizibil la curtea franceză a lui Ludovic al XIV-lea. Bossuet, predicatorul de curte al acestui rege, declara în al său *Sermon sur les Devoirs des Rois*, din 1662: „Dieu fait régner les rois, établit leurs droits, choisit leurs personnes, leur donne la majesté, en fait des dieux". Iar în a sa *Politique tirée des propres paroles de l'Ecriture sainte* spunea, adresându-se principilor: „Je ne sais quoi de divin s'attache au prince, c'est-à-dire que vous avez dans votre autorité, vous portez sur votre front un caractère divin" (*apud* Hautecoeur 1953: 42; cf. Hartung 1949: 18 sqq, Lehmann 1980: 27). Pentru a înţelege în profunzime semnificaţia unor astfel de omagii trebuie ţinut seamă de doctrina celor două corpuri ale regelui, înrădăcinată în gândirea politică a Evului Mediu creştin, potrivit căreia domnitorul ca individ posedă un corp muritor, iar pe lângă acesta mai are, împreună cu supuşii lui, un corp politic, nemuritor, al cărui cap este. Regele este, deci, nu numai un individ, ci şi o instituţie nepieritoare. Se îmbină în el un element omenesc cu unul divin. Ca persoană este muritor, iar ca domn nemuritor şi Dumnezeu (Straub 1969: 29 sqq.)[3]. Prin urmare, Bossuet putea afirma în sus-numitul *Sermon*: „L'homme meurt, il est vrai; mais le Roi, disons-nous, ne meurt jamais: l'image de Dieu est immortelle". E important să constatăm că în epocile creştine apoteoza în principiu nu se adresa naturii muritoare, ci celei nemuritoare a regelui, şi că atunci când la domnitori vădit răi discrepanţa între cele două naturi era prea mare, proslăvirea instituţiei regale conţinea o critică camuflată a deţinătorului ei. Nu rareori apoteoza era una obiectiv ironică. Descoperim aici o diferenţă esenţială – poate cea hotărâtoare – dintre cultul suveranului în antichitate şi baroc pe de o parte şi cultul personalităţii în secolul XX pe de alta. Cultul suveranului de altădată nu era – sau era numai în al doilea rând – un cult al personalităţii. Vom reveni asupra acestui lucru. Noutatea în divinizarea suveranului de pe vremea absolutismului în stilul lui Ludovic al XIV-lea consista în radicalitatea afirmării caracterului sacral al domniei din graţia lui Dumnezeu. Această amplificare şi aprofundare a doctrinei, care ajunge până la o adevărată *teocratizare a autorităţii domneşti* (Kruedener 1973: 30 sqq.) se manifesta în înscenarea cultului regelui la curtea franceză şi, pornind de acolo, difuzându-se, în alte părţi din Europa barocă, ca de exemplu în Saxonia, la curtea lui August cel Tare (August der Starke) de la Dresda (cf. Heldt 1997: 169, 187 sqq.).

Revenind la cvasi-divinizarea dictatorului român, ne izbesc o serie de simboluri şi motive frecvente ce dau acestei moderne apoteoze impresia de *déjà vu.* Mă refer din nou la buchetul de flori din 1988, retraducând din germană.

În primul rând atrag atenţia asupra înlănţuirii figurii lui Ceauşescu cu imagini solare. În nu mai puţin de nouă texte din antologia poetică dăm peste expresii ca: „cupă de soare", „lumina soarelui", „o zi plină de soare, soarele răsare", „inimi prea pline de soare auriu", „mulţi sori se rotesc pe orbită", „în lumina soarelui lucesc până departe grădinile păcii". Constatăm că în optica panegiriştilor săi Ceauşescu are afinităţi nu doar în general cu o fiinţă divină, ci, mai precis, cu un zeu al soarelui. Trecând în revistă concepţiile mai multor milenii despre domnie, analogiile sar în

[3] Teza celor două corpuri ale regelui urcă, bineînţeles, la celebra carte a lui Ernst H. Kantorowicz, *The King's two bodies. A study in medieval political theology*, Princeton, Princeton University Press, 1957.

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

ochi. Din cele mai vechi timpuri popoarele şi culturile mediteraneene au comparat, dacă nu chiar identificat implicit, regii cu zeul soarelui (Bergmann 1998: 41). De la Egipt şi orientul mijlociu cultul solar a penetrat mai întâi în regatele elenistice şi de acolo în Roma împăraţilor. Aici încă din timpul lui Nero comparaţia cu zeul soarelui făcea parte din imaginea oficială a împăratului în poezie şi în artele plastice, elogiul literar al domnitorului transformându-se, în sfârşit, în auto-reprezentare megalomană a celui vizat (Bergmann 1998: 214, 223). În antichitatea târzie concepţia, la origine păgână, a regalităţii solare, s-a îmbinat cu concepţia lui Dumnezeu ca rege solar, conform unui simbolism biblic al soarelui (Forstner 1961: 100 sqq.). Ambele laolaltă au produs apostrofarea împăratului ca *împărat divin solar*, profund înrădăcinată în ceremonialul şi panegiricul curţii bizantine timp de un mileniu (Kantorowicz 1963: 150 sqq).

În Occident, cultul solar al monarhului a cunoscut o nouă perioadă de înflorire din secolul XVI, sub semnul dezvoltării absolutismului. Simbolica aceasta şi-a atins apogeul, după cum se ştie, sub Ludovic al XIV-lea, cunoscut sub denumirea antonomastică *le roi-soleil*. Şi-a comparat rolul în stat cu sarcina soarelui în sistemul cosmic. Când a preluat guvernul, a ales drept emblemă soarele, urmând să-şi justifice decizia mai târziu, în autobiografie, cu convingerea că soarele este „assurément la plus vive et la plus belle image d'un grand monarque" (Peil 1986: 76 sqq.).

Lumina soarelui care străbate poeziile antologiei noastre este în mod special cea a zorilor, a aurorei. Citim versuri ca „Soarele răsare, sub semnul ce place tuturor/ Mii de braţe tind spre soare" sau „asemeni aurorei care se înalţă". Sau citim într-un poem intitulat *Pentru un veac al păcii*, în care este vorba de naşterea lui Ceauşescu (retraduc iarăşi din germană, spicuind numai unele versuri):

> Printre ale Oltului doine în luminoasa strălucire din roua de pe Olt s-a născut, nepierdut, dragostea izvorului, claritate a porţii soarelui aşezată printre oameni… Iar fruntea lui făcea plăcere luminii dimineţii… Creşte raza soarelui… Trăim clipa dimineţii, zorile victorioase.

În studiul său *Oriens Augusti – Lever du roi*, Kantorowicz arată asemănarea, convenţională de la antichitate până în epoci moderne, a activităţii suveranului cu apariţia matinală a soarelui. Pleacă de la faptul că la începutul domniei sale, împăratul Adrian fusese aclamat ca *Sol oriens*, „Soare răsărind", mai exact: „Zeu al răsăritului soarelui", şi că în imperiul târziu *Oriens Solis* şi *Oriens Augusti* erau noţiuni corelate. Mai atrage atenţia asupra faptului că în creştinism, vorbindu-se de Crăciun, exista ideea de *Oriens Christi figura*, adică convingerea că naşterea şi apariţia Mântuitorului corespund răsăritului soarelui. Acest gând creştin nu decurge din cultul păgân al împăratului; asemănarea derivă mai degrabă din înrădăcinarea comună în teologii mai vechi din Orientul mijlociu. Asociaţiile revin în epoca absolutismului, sub forma, mai ales, a ritualului *le lever du roi* care se petrecea zilnic la Versailles, când regele-soare se scula din patul de paradă pentru a se lăsa îmbrăcat în mijlocul curtenilor săi. Ceremonia avea loc într-un dormitor ale cărui ferestre erau spre răsărit. *Oriens Augusti*, *Christus oriens*, *Lever du roi* – la această serie de imagini cultice întocmită de Kantorowicz mai putem adăuga un element, amintindu-ne de ultimele poezii encomiastice: îl putem numi *Oriens dictatoris*.

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

Am citat deja sintagma „inimi prea pline de soare auriu”. Ca observaţie, este de remarcat nu numai substantivul, ci şi adjectivul: „auriu”. Dăm aici peste alt simbol deosebit de semnificativ pentru cultul domnitorului şi al personalităţii: în afară de soare, adjectivul evocă şi metalul preţios. Încă din timpul faraonilor egipteni aurul scotea în evidenţă puterea, bogăţia şi prestigiul domnitorilor; în cultul religios dădea dovadă de rangul lor supraomenesc (Forstner 1961: 154 sqq.; cf. Janes 1998). De aceasta trebuie să ne amintim, dacă în florilegiul poetic festiv citim expresii precum: „cuvinte aurii”, „visul fructului undelor aurii” sau următoarele versuri din poemul *O carte care este pământ*:

> Luciul pământului vără aurul în toate frunzele… E septembrie şi focuri albastre ard în struguri coapte şi aurul gutuilor, fericirea de mâine, acum putem s-o numim… Căci forţa din forţa veşnică a poporului, lumină aurie o să încălzească faptele noastre.

La urma urmelor întregul volum omagial stă sub semnul aurului. Repet titlul: *Mit goldenen Worten* (‘Cu slove de aur’), imprimat în culoare de aur pe supracopertă. Întreg florilegiul se prezintă ca o ofrandă aurie.

Se deschide aici încă un nou orizont de simbolism. De simbolul aurului se lega de la antichitate visul unei ere fericite, paradisiace, pe scurt: aurii, în care omenirea să trăiască într-o stare de pace şi armonie desăvârşită. Printre manifestările cele mai celebre ale acestui vis unei *aetas aurea* se numără începutul *Metamorfozelor* lui Ovidiu: *Aurea prima sata est aetas…*, precum şi *Ecloga* IV a lui Vergiliu, în care poetul prooroceşte că în curând se va încheia, prin naşterea unui băiat, etatea de fier şi va coborî din cerul înalt o gintă aurie, *gens aurea*. Vergiliu scria în timpul lui August, sub a cărui domnie ideea epocii de aur servea adesea drept slogan politic pentru un nou început sub protecţia lui Apollo, zeul soarelui. Acest vis al omenirii propagat de poeţi şi propagandişti urma să se perpetueze sub următorii împăraţi, mai toţi mult aşteptaţi şi celebraţi ca restauratori de timpuri fericite. În antichitatea târzie astfel de omagii se adevereau tot mai groteşti şi golite de sens, în faţa prăpăstiei tot mai largi dintre propagandă şi realitatea tristă[4]. Cum să nu ne vină în minte mizeria din ultimii ani ai geniului carpatin, pentru care poeţii de curte luau cuvântul ca „să-l slăvească/ pe tatăl ţării,/ etatea de aur a României” sau mărturiseau: „Caut cuvinte, cum n-au fost niciodată/ pentru epoca de aur Ceauşescu”. Nu ne miră că şi în cazul mitului vârstei de aur epoca barocului constituie un pod între literatura encomiastică antică şi cea modernă. Încă odată ne putem referi la proslăvirea de care Ludovic al XIV-lea a avut parte. Versurile menţionate din Vergiliu fuseseră întrebuinţate pentru a omagia copilul care deveni rege la numai cinci ani.

Cu mitul antic al etăţii de aur şi speranţa păgână în reîntoarcerea ei se îmbinau în creştinism credinţa în existenţa unui paradis la începutul istoriei, precum şi, pe temeiul Apocalipsei, doctrina chiliastă a unei împărăţii fericite de o mie de ani a lui Iisus Hristos pe pământ la sfârşitul istoriei. Ambele doctrine se împărtăşeau din ceea ce, cu o expresie paradoxală, a fost numit *nostalgie du futur* (Ruyer 1988: 288, *apud*

[4] Despre asocierea cultului împăraţilor cu noţiunea de *aetas aurea* vezi, între altele, Möller 1985, Zanker 1987: 137 sqq., Fears 1988: col. 1072 sqq., Bergmann 1998: 123 sqq., 136 sqq., 142, 219, 223, 229, 267.

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

Delumeau 1995: 6), adică nostalgia viitorului ca reîntoarcere a ceea ce fusese odată şi dispăruse. Această străveche încredere in sosirea unui timp strălucitor, glorios, şi-a pierdut în secolul XIX fundaţia religioasă în sensul tradiţional păgân şi creştin şi s-a transformat în fel de fel de ideologii ale progresului[5]. Printre acestea se numără şi viziunile de viitor ale socialismului şi marxismului[6]. La urma urmei şi promisiunile de fericire ale comunismului – dar şi ale naţional-socialismului, care pretindea a fi deja el însuşi începutul unui mileniu – nu erau altceva decât reeditări secularizate ale mitului erei de aur şi celor o mie de ani ai lui Hristos. Să nu trecem însă cu vederea o deosebire marcantă între viziunile de viitor mai vechi şi cele moderne, totalitare. Căci de *nostalgie du futur* poate fi vorba doar acolo unde concepţia de istorie este una ciclică, care să facă loc ipotezei unui început fericit al istoriei, la care omenirea este sortită să revină după nenumărate rătăciri şi erori. *Redeunt Saturnia regna*, jubilase Vergiliu, „se întoarce împărăţia lui Saturn" (zeul care stăpânise în vârsta de aur). Construcţia unui asemenea pod între trecut şi viitor era, bineînţeles, o idee absurdă pentru materialismul dialectic şi felul său de a concepe societatea primitivă. Secolul de aur al păcii îndrumat de Ceauşescu nu trebuia să restituie o stare anterioară a societăţii, ci să depăşească şi să întreacă tot ce fusese vreodată. Se poate spune şi aşa, mai simplu: mitul vechi era, în părţi egale, şi retrospectiv şi prospectiv, pe când cel comunist era numai prospectiv; primul consista din amintire şi credinţă, al doilea numai din credinţă.

Un ultim amănunt în toată această ordine de idei. Am vorbit mai sus despre sfânta treime *Partidul, Ceauşescu, România* şi corelaţia sa cu culorile steagului românesc. Am putut constata că, în viziunea autorului citat, culoarea galben-aurie din steag corespunde poziţiei domnitorului în centrul treimii. Putem adăuga acum că această culoare atrage totodată atenţia naţiunii asupra dictatorului ca zeu al soarelui şi garant al fericitei vârste de aur.

Terminăm trecerea în revistă a miturilor şi simbolurilor laudative ale cultului dictatorului printr-un motiv care se întâlneşte în contribuţia unui poet sas la volumul omagial din 1988. Începutul poeziei sună aşa: „Asemeni păsării care jubilând salută primăvara/ bucuria ne umflă astăzi pieptul şi devine cântec". Aceasta aminteşte frapant de o convenţie a poeziei trubadurilor din Evul mediu, de aşa-numitul *début printanier*, adică de obiceiul poeţilor provensali de a-şi începe cântecele de dragoste cu un fenomen al naturii, adesea o evocare a primăverii. La baza acestei convenţii lirice stă sentimentul mai mult sau mai puţin conştient al unei reciprocităţi cosmice între starea naturii şi dispoziţia sufletească a eului liric iubitor. Se creează impresia că şi în versurile poetului citat există o astfel de relaţie cosmică. Numai că ea este de o cu totul altă natura. Exaltarea creaturii, a animalului, a omului după îngheţarea iernii este asociată aici cu ziua naşterii dictatorului. Semnificaţia pentru cititor este: Ceauşescu şi ziua lui ne anunţă, ne aduc primăvara. Altfel spus: dictatorul este purtătorul mântuirii şi al norocului pentru ai săi chiar şi în sensul că este aliat cu forţele vitale ale naturii. Dacă poetul respectiv îşi începe elogiul cu primăvara, un altul – tot din *Cu slove de aur* – finalizează prin anotimpul înnoirii: „Timpul

[5] Pentru cele ce urmează trimitem la Girardet 1986 : 97–138, Boia 1998b : 138 sqq.

[6] Vezi expunerile pe larg din Delumeau 1995, cap. XX : *La croyance au progrès*, cap. XXI : *Le socialisme transformera le monde* şi cap. XXII : *L'avenir radieux prédit par les utopies du XXe siècle.*

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

primăverii aduce soarele/ pentru cântecul clar,/ urări de bucurie bărbatului mare,/ Urare a poporului din ogorul de grâu/ căci el ilumineză cu lumină de aur/ un secol al păcii". S-ar zice, poate, că acestea sunt cuvinte goale. Dar nu sunt. Ascunsă sub o suprafaţă retorică, reînvie aici concepţia arhaică, latentă, a unei regalităţi sacrale, carismatice, potrivit căreia monarhul este cel care procură victorie şi pace, prosperitate, bunăstare, recolte bogate şi timp frumos (cf. Lanczkowski 1990: col. 323 – 327). Deja în Egiptul antic regele era buricul lumii, cel care purta grija ordinii puterilor de viaţă. Invers, la unele popoare africane, catastrofele naturale, ca de pildă recoltele proaste în serie, erau atribuite pierderii puterii sacrale (pierderii numen-ului regelui) şi puteau duce, drept consecinţă, la înlăturarea lui. În antichitatea greco-latină găsim interpretări foarte similare. În ce priveşte înflorirea vieţii în primăvară la sosirea domnitorului, iată cum se adresează poetul Horaţiu lui August într-o odă (IV, 5), în care face o paralelă între întoarcerea celui din urmă dintr-o lungă călătorie şi efectele primăverii: „Dăruie-i înapoi patriei lumina, conducătorule binevoitor,/ căci dacă asemeni primăverii faţa ta/ străluceşte poporului,/ ziua merge mai bucuros şi sorii radiază mai clar". S-ar putea uşor aduce astfel de consideraţii şi din literatura panegirică a barocului (cf. Heldt 1997: 139, 167).

După enumerarea numeroaselor coincidenţe între apoteoza domnitorilor din timpuri vechi şi moderne se impun câteva întrebări şi reflecţii mai importante. Cea mai arzătoare problemă este desigur problema explicării suprapunerilor dezvăluite. Cum să înţelegem mai ales reminiscenţele biblice? Am spus deja că în cazul autorilor adunaţi în culegerea *Cu slove de aur* avem vădit de-a face cu intelectuali de un nivel cultural corespunzător, cu autori – credincioşi sau nu – care, neîndoielnic, în cursul formării lor au avut contacte nu numai superficiale cu cultura creştină, familiarizându-se şi cu Biblia, fie prin lectură, fie prin liturghie. Altfel trebuie explicate congruenţele cu cultul împăraţilor romani şi cel al unui Ludovic al XIV-lea. Aici nu există nici o continuitate, nici o filieră directă. Orice dependenţă este de exclus. De o conexiune indigenă cu literatura encomiastică din epoca fanarioţilor nu poate, bineînţeles, fi vorba. În realitate, explicaţia este de găsit în inconştientul colectiv şi transistoric al omenirii. Congruenţele se adeveresc a fi reprezentări arhetipale, manifestându-se, conform naturii arhetipurilor, spontan, în toate culturile şi toate timpurile, adesea sub formă de mari mituri şi simboluri, cărora le aparţin, de pildă, soarele divin, eroul mântuitor sau paradisul, dar şi culori sacrale şi numere, ca, de pildă, trinitatea. Ceea ce a reieşit din textele cercetate, sunt feluri arhaice, atemporale de a gândi, dar în construcţii noi – „construction nouvelle, matériaux archaïques", în terminologia lui Lucian Boia (Boia 1998b: 24).

Pentru o altă chestiune importantă, cea a diferenţelor şi contrastelor dintre cultul domnitorilor de ieri şi de azi, răspunsul, în fond, s-a dat deja când s-a vorbit de istorie ca divinitate de substituţie. În timp ce cultul divinizant din timpul faraonilor se întemeia pe convingeri transcendent-religioase, cultul personalităţii din regimurile totalitare ale secolului XX, în ultima analiză, nu era altceva decât adorarea unor atei de către alţi atei. Ca fenomen integral, cultul personalităţii face, după moartea lui Dumnezeu, dovada continuităţii neîntrerupte a nevoii individuale şi colective de a găsi un sens superior în existenţă, ceva absolut – şi o întruchipare, o încarnare a acestuia. Apoteoza lui Ceauşescu constituie un exemplu grăitor a ceea ce de la Eric Voegelin (1938) se numeşte *religie politică* (Voegelin 1938). Înainte de

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

această dată sociologul şi politologul Robert Michels vorbise deja despre nevoia de venerație și adorație a maselor, cărora, în idealismul lor primitiv, le trebuiesc zei seculari (Korff 1997: 173 sqq., 177 sqq.). Rezumând, se poate afirma că deosebirea fundamentală între cultul tradițional al domnitorului şi cultul modern al personalității rezidă în aceea că, deşi ambele au un caracter religios, unul crede într-un zeu ceresc, nemuritor, altul într-un zeu pământean, sortit dispariției.

A fost atinsă deja mai sus şi o altă diferență între fostul cult al suveranului şi modernul cult al personalității: teoria celor două corpuri ale regelui. Fenomenul nou în comparație cu întreaga tradiție schițată constă în faptul că vechea separație între persoană şi funcție, în care omagiile pentru suveran se adresau predominant funcției, în modernitate se şterge, fiind scoase propagandistic în evidență exclusiv calitățile individului (Hambsch 1996: col. 1379, 1384, 1388). Elogiul altădată nu era un scop în sine; mai degrabă servea la sancționarea unui determinat canon de valori, avea deci, fie şi camuflat, un caracter mai mult sau mai puțin normativ. A-l preamări pe domn, în trecut, echivala adesea cu a-i da lecții de conduită, cu a-l confrunta cu idealul unui rege. Nu rareori lauda era în realitate o admonestare, o critică ascunsă. Faptul că literatura panegirică de altădată de multe ori nu se referea atât la un ins dat cu toate slăbiciunile sale omeneşti, ci la titularul celei mai înalte şi importante funcții în societate, nu s-a luat îndeajuns în seamă de cei care depreciază, cum fac îndeobşte istoricii literari, acest gen literar. O asemenea depreciere este însă, pe de altă parte, pe deplin justificată în cazul unor efluvii de linguşeli nedemne de tipul florilegiului *Cu slove de aur*, pe care l-am ales drept exemplu al idolatriei unui dictator lipsit de grația lui Dumnezeu.

Bibliografie

Bergmann 1998: Marianne Bergmann, *Die Strahlen der Herrscher. Theomorphes Herrscherbild und politische Symbolik im Hellenismus und in der römischen Kaiserzeit*, Mainz.

Boia 1998a: Lucian Boia, *Jocul cu trecutul*, Bucureşti, Humanitas.

Boia 1998b: Lucian Boia, *Pour une histoire de l'imaginaire*, Paris, Les Belles Lettres.

Burdeau *et alii* 1964: François Burdeau, Nicole Charbonnel, Michel Humbert, *Aspects de l'empire romain*, Paris, PUF.

Demandt 1978: Alexander Demandt, *Metaphern für Geschichte. Sprachbilder und Gleichnisse im historisch-politischen Denken*, München.

Durandin 1990: Catherine Durandin, *Nicolae Ceauşescu , roi communiste*, Paris.

Ernst 1997: Josef Ernst, *Erfüllung*, in J. Heinz, A. Sand (Hrsg.), *Münchener theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Düsseldorf, Patmos.

Fears 1988: J. Rufus Fears, *Herrscherkult*, in *Reallexikon für Antike und Christentum*, vol. 14, Stuttgart, Hiersemann Verlag.

Forstner 1961: Dorothea Forstner, *Die Welt der Symbole*, Innsbruck, Tyrolia Verlag.

Girardet 1986: Raoul Girardet, *Mythes et mythologies du progrès*, Paris, Seuil.

Hambsch 1996: Björn Hambsch, *Herrscherlob*, in *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, vol. 3, Tübingen, Max Niemeyer Verlag.

Hartung 1949: Fritz Hartung, *L'Etat c'est moi*, in „Historische Zeitschrift", 169.

Harzer, Braungart 1996: F. Harzer, G. Braungart, *Höfische Rhetorik*, in *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, vol. 3, Tübingen, Max Niemeyer Verlag.

Hautecoeur 1953: Louis Hautecœur, *Louis XIV, roi soleil*, Paris, Plon.

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

Heldt 1997: Kerstin Heldt, *Der vollkommene Regent. Studien zur panegyrischen Casuallyrik am Beispiel des Dresdners Hofes Augusts des Starken*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag.
Janes 1998: Dominic Janes, *God and gold in late antiquity*, Cambridge, CUP.
Kantorowicz 1963 : Ernst H. Kantorowicz, *Oriens Augusti – Lever du roi*, in „Dumbarton Oaks Papers", 17.
Korff 1997: Gottfried Korff, *Personenkult und Kultpersonen. Bemerkungen zur profanen Heiligenverehrung im 20. Jahrhundert*, in Walter Kerber (Hrsg.), *Personenkult und Heiligenverehrung*, München, Kindt Verlag.
Kruedener 1973: Jürgen von Kruedener, *Die Rolle des Hofes im Absolutismus*, Stuttgart, Fischer Verlag.
Lanczkowski 1990: Günter Lanczkowski, *Königtum*, I, in „Theologische Realenzyklopädie", vol. 19, Berlin–New York.
Lehmann 1980: Hartmut Lehmann, *Das Zeitalter des Absolutismus. Gottesgnadentum und Kriegsnot*, Stuttgart, „Christentum und Gesellschaft", 9.
Mause 1994: Michael Mause, *Die Darstellung des Kaisers in der lateinischen Panegyrik*, Stuttgart, Palingenesia 50.
Möller 1985: Klaus Möller, *Götterattribute in ihrer Anwendung auf Augustus. Eine Studie über die indirekte Erhöhung des ersten Princeps in der Dichtung seiner Zeit*, Idstein, Schulz-Kirchner.
Muşat, Pătroiu 1987: Mircea Muşat, Ion Pătroiu, *Epoca demnităţii şi împlinirii marilor idealuri naţionale*, in Ion Pătroiu (ed.), *Marele Mircea Voievod*, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 518–527 (*apud* Lucian Boia, *Istorie şi mit în conştiinţa românească*, Bucureşti, Humanitas, 1997, p. 269).
Ohly, 1977: Friedrich Ohly, *Halbbiblische und ausserbiblische Typologie*, in idem, *Schriften zur mittelalterlichen Bedeutungsforschung*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
Peil 1986: D. Peil, *Emblematische Fürstenspiegel im 17. und 18. Jahrhundert*, in „Frühmittelalterliche Studien", 20.
Ruyer 1988: R. Ruyer, *L'Utopie et les utopies*, Brionne, G. Monfort (*apud* Jean Delumeau, *Mille ans de bonheur*, Paris, Fayard, 1995).
Sironneau 1982 : Jean-Pierre Sironneau, *Sécularisation et religion politique*, La Haye, Mouton.
Straub 1969: Eberhard Straub, *Repraesentatio Maiestatis oder churbayerische Freudenfeste*, München, „Miscellanea Bavarica Monacensia", 14.
Voegelin 1938: Eric Voegelin, *Die politischen Religionen*, Wien.
Zanker 1987: Paul Zanker, *Augustus und die Macht der Bilder*, Leipzig.

Panegyrische Literatur in Rumänien: die Ceauşescu-Apotheose

Der Essay gibt in etwas gekürzter Form die Studie „Panegyrische Literatur in Rumänien: die Ceauşescu-Apotheose" wieder, erschienen im Sammelband „Im Dialog: Rumänistik im deutschsprachigen Raum", ed. L. Schippel (Frankfurt 2004). Er gilt einem literarischen Genus vormoderner Zeiten, der panegyrischen oder enkomiastischen Dichtung, dem Herrscherlob, das zuletzt im Barock in Blüte stand, im 20 Jahrhundert aber im Personenkult der kommunistischen Welt eine unvermutete Auferstehung feiern konnte, in Rumänien speziell in den unzähligen Preisgedichten auf Nicolae Ceauşescu. Dies wird am exemplarischen Beispiel der deutschsprachigen Anthologie „Mit goldenen Lettern. Schriftsteller und Kulturschaffende melden sich zu Wort" nachgewiesen, die 1988 zum 70. Geburtstag des Diktators erschien.. Es wird an Hand genauer Textvergleiche aufgezeigt, wie die Huldigungen auf der einen Seite an biblisches Gotteslob erinnern; und auf der anderen Seite an Traditionen und Topoi des antiken wie auch des barocken Herrscherlobes gemahnen, ohne dass hierbei eine literarische Filiation bestünde. Vielmehr wird die These

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)

vertreten, dass die auffälligen Analogien zu hellenistischer, kaiserzeitlicher und barocker Herrschervergottung auf überzeitlicher Verwurzelung von Herrscherbildern in einer religiösen Symbolik des kollektiven Unbewussten der Menschheit wurzeln.

Heidelberg
Germania

BDD-A840 © 2008 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:23 UTC)